

Бобко Владимир Григорьевич

ЧАСТНОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ КАК СПОСОБ ЗАЩИТЫ ПРАВ УЧАСТНИКОВ ГРАЖДАНСКОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Статья посвящена исследованию содержания частного определения как одного из видов судебного решения по гражданским делам. Автор анализирует особенности частного определения и порядок его реализации в судебной практике, формулирует соответствующие выводы и предложения для усовершенствования гражданского процессуального законодательства.

Ключевые слова: суд, судебное разбирательство, судебное решение, частное определение.

Bobko Vladimir

SEPARATE DECISION AS METHOD OF DEFENCE OF RIGHTS FOR PARTICIPANTS OF CIVIL LEGAL PROCEEDING

The article is devoted to the research of content of court decision in civil cases. The author analyses the every part of a court decision, points out the peculiarities and the significance of the each separate part of the court decision in civil cases. The author also formulates the corresponding conclusions and recommendations as far as the guaranteeing of the effective procedure of court decisions is concerned. The refinement of the legislation of the civil procedure is also proposed by the author in the present article.

Keywords: court, judicial examination, legal judgement, special decision.

Бобрик Володимир Іванович,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач відділу юрисдикційних форм правового
захисту суб'єктів приватного права, судоустрою та судочинства,
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

УДК 347.91/95

ВНУТРІШНЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У статті викладено погляди на внутрішню диференціацію цивільного та господарського судочинства. Констатується відсутність єдиного законодавчого підходу до визначення видів судочинства в цивільних і господарських справах та висловлено прогноз про поступове зближення підходів до такої диференціації в межах кожного розглядуваного типу судового процесу. Розглянуто поняття «категорії справ» і закріплено в законодавстві України їх каталоги. Обґрунтовано необхідність розроблення єдиного загального класифікатора справ як цивільної, так і господарської юрисдикції з узгодженням їх спільної приватноправової природи. Зроблено припущення про те, що подальший розвиток цивільного та господарського процесів буде пов'язаний із закріпленням у відповідному галузевому процесуальному законодавстві особливостей розгляду окремих категорій відповідних справ.

Ключові слова: цивільне судочинство, господарське судочинство, диференціація судочинства, провадження, види судочинства, категорія судової справи.

Тривалий час розвиток в Україні галузей процесуального права, кожній з яких відповідає окремий тип судового процесу, відбувався автономно, без урахування єдності їх основ. Саме тому сучасний стан вітчизняного процесуального законодавства можна характеризувати як концептуальну роз'єднаність відповідних процесуальних кодексів. Така розрізненість процесуального законодавства породжує численні проблеми його застосування, насамперед під час розмежування сфер судової юрисдикції.

Проте ЦПК України і ГПК України та, врешті-решт, КАС України мають утворювати єдину й цілісну систему законодавчого регулювання цивілістичного судочинства, та між ними не має виникати жодних суперечностей.

При цьому кожен тип судового процесу не є однорідним утворенням, а має певну систему, яка визначається насамперед істотними матеріально-правовими відмінностями тих категорій справ, що підпадають під відповідну судову юрисдикцію. Водночас у випадку зближення цивільного та господарського процесів потрібно враховувати внутрішню диференціацію кожного з них, що потребує наукового обґрунтування засад такої диференціації.

Ця проблематика не є новою для процесуальної науки. Останніми роками її вивчали такі українські вчені та практики, як: В.Е. Беляневич, О.А. Беляневич, С.С. Бичкова, Ю.М. Грошевий, В.В. Комаров, Н.С. Кузнецова, Д.Д. Луспенник, В.Г. Перепелюк, Д.М. Притика, Ю.Д. Притика, В.І. Тертишніков, С.Я. Фурса та

інші. Також проблеми диференціації цивілістичного процесу висвітлено в роботах радянських і сучасних російських процесуалістів, таких, зокрема, як: О.Т. Боннер, Н.А. Громошина, А.О. Добровольський, С.А. Курочкин, О.Г. Лук'янова, Е.М. Мурадян, Т.В. Сахнова, Є.В. Слєпченко, Г.Д. Ульотова, Д.М. Чечот, А.В. Юдін, В.В. Ярков та інші.

Метою цієї роботи є виявлення спільних і відмінних засад диференціації цивільного та господарського судочинства задля формування єдиного наукового концепту диференціації цивілістичного судочинства, що має стати основою продовження судової реформи в Україні.

Система кожного типу судочинства – його внутрішня диференціація, полягає в наявності в його складі (структурі) кількох видів судочинства (видів проваджень чи різновидів процесуальних форм).

Під видом судочинства в науці процесуального права, як правило, розуміють регламентовану нормами процесуального права процедуру, порядок розгляду і вирішення справ, подібних за своєю матеріально-правовою природою, що характеризується особливостями судового розгляду та вирішення цих справ, а також процесуальними засобами, які використовуються для правового захисту [1, с. 145; 5, с. 20]. Водночас термін «вид судочинства» у вітчизняному процесуальному законодавстві не застосовується. Натомість законодавець оперує переважно терміном «провадження» (ЦПК України і ГПК України), а в ГПК України, крім того, один раз вживається термін «форма» (назва ст. 4-1). Внаслідок цього в процесуальній науці поняття «види судочинства» і «провадження» досить часто отожднюються.

Однак «провадження» і «вид судочинства» не є тотожними поняттями. Це випливає із сутності та змісту поняття «провадження». З аналізу ЦПК України і ГПК України вбачається, що цим терміном вітчизняний законодавець позначає і види судочинства, і стадії судового процесу, і особливості вирішення окремих категорій справ, і особливі (скорочені, спрощені) процедури вирішення справ, і навіть порядок розгляду судом певної справи. Це підтверджує висновок проф. В.В. Комарова про те, що провадження є опорними елементами цивільного процесу [3, с. 31]. На нашу думку, цей висновок можна поширити не лише на цивільне, а й на господарське судочинство.

Вітчизняний законодавець у процесуальних кодексах по-різному визначає види судочинства, застосовуючи різні підстави для їх внутрішньогалузевої диференціації. Відповідно до ч. 3 ст. 15 ЦПК України видами цивільного процесу є позовне, наказне та окреме провадження. При цьому лише окреме провадження законодавчо диференціюється на особливості розгляду окремих категорій справ. Особливості розгляду окремих категорій цивільних справ позовного і наказного проваджень поки не знайшли свого спеціального структурованого законодавчого закріплення

в ЦПК України. У цьому контексті варто звернути увагу на те, що з 4 червня 2015 року розділ III ЦПК України було доповнено главою 9 «Особливості позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх витребування» [2]. Появу в ЦПК України зазначеної глави, незважаючи на всі вади норм процесуального права, які в ній закріплено, безумовно слід визнати першим проявом законодавчо структурованої внутрішньої диференціації позовного провадження в цивільному судочинстві.

Види (форми) господарського судочинства закріплено в ст. 4-1 ГПК України, ними є позовне провадження та провадження у справах про банкрутство. При цьому для провадження у справах про банкрутство є характерним концентроване законодавче закріплення особливостей розгляду окремих категорій справ, про що свідчить розділ VII «Особливості банкрутства окремих категорій боржників» Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Особливості ж розгляду окремих категорій господарських справ позовного провадження законодавчого закріплення поки не дістали.

Відсутність єдиного законодавчого підходу до визначення видів судочинства в цивільних і господарських справах не означає наявності чи відсутності єдиного теоретичного підґрунтя для цього. Однак питання про таке наукове підґрунтя потребує детального наукового опрацювання, тож є полем для подальших наукових пошуків. Наразі можна лише зазначити, що виділення тих чи інших видів судочинства є доволі умовним. У подальшому розвитку процесуального законодавства та судового процесу відмінності між підходами до диференціації цивільного і господарського процесів, найвірогідніше, будуть стиратися. Зокрема, провадження у справах про банкрутство, яке є видом лише господарського процесу, цілком може знайти своє втілення в цивільному процесі, якщо законодавець дозволить банкрутство фізичних осіб за боргами, які виникли у них не у зв'язку зі здійсненням ними підприємницької діяльності. Наказне провадження є процедурою, яка, на переконання багатьох учених, може і має дістати своє втілення в господарському процесі [4, с. 55-58]. Справи про визнання фактів, що мають юридичне значення, які вирішуються в порядку цивільного судочинства, щодо суб'єктів господарської діяльності можуть і мають вирішуватися в порядку господарського процесу, адже нині для встановлення таких фактів суб'єкти господарської діяльності змушені вдаватися до ініціювання штучних господарських спорів. До речі, ГПК Республіки Білорусь містить окрему главу, присвячену провадженню у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення (юридичних фактів).

Водночас для всіх галузей цивілістичного судочинства є характерним, принаймні з теоретичної точки зору, їх поділ на позовне і непозовне провадження, каталог яких формується

залежно від справ, що входять до відповідної судової юрисдикції. При цьому в межах кожного виду судочинства можуть (а в багатьох випадках навіть мають) бути законодавчо закріплені особливості провадження у певних категоріях справ.

Отже, внутрішньогалузева диференціація як цивільного, так і господарського судочинства має здійснюватися на рівнях виділення видів судочинства та особливостей розгляду певних категорій справ, що входять до таких видів.

Щодо диференціації судочинства за особливостями провадження за окремими категоріями справ, потрібно насамперед визначитися з питанням про те, що собою являє поняття «категорія справи» («категорії справ») у судочинстві та процесуальному законодавстві.

Вітчизняний законодавець обмежено вживає цей термін у процесуальних кодексах (ч. 1 ст. 4-6 ГПК України, назва статей 304-1 і 382 ЦПК України, назва глави 6 та ст. 266 КАС України, ч. 3 ст. 114 КПК України). Трапляється цей термін і в підзаконних актах, зокрема в Переліку судових справ і документів, що утворюються в діяльності суду, із зазначенням строків зберігання, затверджені наказом Державної судової адміністрації України від 11 лютого 2010 року № 22, Положенні про автоматизовану систему документообігу суду, затверджені рішеннями Ради суддів України від 26 листопада 2010 року № 30 тощо. Досить широко використовується цей термін у постановках пленумів вищих спеціалізованих судів і Верховного суду України та різноманітних листах і узагальненнях судової практики різних судових органів. Також використовують термін «категорія справ» науковці, які досліджують проблеми процесуальних галузей права та окремі інститути матеріального права. Проте ні чинне законодавство, ні судові органи, ні науковці не дають дефініції поняття «категорії справ». Тому наразі його можна вважати аксіоматичним.

Для розуміння поняття «категорія справи» потрібно виходити із сутності його основоположного поняття – «справа» або «судова справа». Легальне визначення судової справи закріплено в п. 1.2.1 Положення про автоматизовану систему документообігу суду, відповідно до якого судова справа – це позовні заяви, скарги, матеріали кримінального провадження, подання та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, а також судові процесуальні документи, що виготовляються судом. Проте таке визначення не можна визнати загальним і прийнятним для широкого розуміння, оскільки воно має спеціальне значення суто для потреб зазначеного нормативного акта.

У ГПК України широко вживається термін «справа», який у багатьох статтях цього Кодексу фактично ототожнюється з термінами «спір» чи «господарський спір». ГПК України не містить визначення термінів «справа», «спір», «господарський спір», проте

чимало дослідників (зокрема, О.А. Беляневич, О.М. Гребенцов, І.М. Зайцев, Ю.К. Осіпов, І.Г. Побірченко, О.П. Подцерковний, М.А. Рожкова, Є.А. Таликін, В.С. Щербина та ін.) з позицій науки господарського права та господарського процесуального права розкривають поняття господарського спору. Узагальнюючи висловлені в літературі підходи щодо цього поняття, можна констатувати, що під ним науковці-господарники зазвичай розуміють правовий конфлікт у сфері господарської діяльності, який може бути переданий на вирішення господарського суду.

У КАС України закріплено визначення поняття «справа адміністративної юрисдикції» («адміністративна справа») як переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень (п. 1 ч. 1 ст. 3).

Отже, з аналізу ГПК України та наукових поглядів на поняття господарського спору, а також закріпленого в КАС України визначення адміністративної справи можна зробити висновок, що в господарському та адміністративному судочинстві під судовою справою слід розуміти правовий спір, переданий на вирішення відповідного спеціалізованого суду. І в цьому контексті потрібно звернути увагу на те, що в науковій літературі судова справа нерідко ототожнюється із спором про право [6, с. 5-6].

У ЦПК України також вживаються терміни «справа» і «спір» («спірні відносини»). Проте в порядку цивільного судочинства, на відміну від господарського та адміністративного, вирішуються не лише справи зі спорів, а й безспірні (безконфліктні) справи, зокрема справи окремого провадження, справи про визнання та виконання рішень іноземних судів, справи про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду тощо. З огляду на це для цивільного процесу поняття справи не можна розглядати суто через призму спору.

Крім того, в будь-якому виді цивілістичного судочинства спір є лише передумовою судової справи, що має розглядатися в порядку позовного провадження. Спір стає судовою справою лише тоді, коли він переданий за встановленою у законодавстві процедурою на вирішення суду і прийнятий судом до розгляду. Також справа може поєднувати кілька спорів. А тому більш вдалим, на нашу думку, є запропонований В.Г. Перепелюком підхід до розгляду судової справи (у контексті цивілістичного судочинства) як правового питання, що виникло із певного виду матеріальних правовідносин і передане на розгляд суду цивільної, господарської чи адміністративної юрисдикції [7, с. 9-10]. При цьому автор під правовим питанням пропонує розуміти будь-яке клопотання про сприяння (зокрема захист)

у реалізації прав, свобод, інтересів приватних осіб, інтересів держави та суспільства [7, с. 9].

У статті 12 ГПК України закріплено перелік справ, які підвідомчі господарським судам, тобто віднесені до їх юрисдикції. У ЦПК України такий перелік цивільних справ наведено в ч. 1 ст. 15, відповідно до якої суди у порядку цивільного судочинства розглядають справи щодо:

– захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин;

– інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ здійснюється за правилами іншого судочинства.

У частині 2 цієї ж статті зазначено, що законом може бути передбачено розгляд інших справ за правилами цивільного судочинства.

Наведені у ст. 12 ГПК України і ст. 15 ЦПК України переліки справ не можна визнати їх класифікацією. Це пов'язано з тим, що перелік, зазначений у ГПК України, побудовано на основі визначення юрисдикції господарських судів через предметний і суб'єктний критерії, а перелік, зазначений у ЦПК України – на основі визначення цивільної юрисдикції, яка є загальною щодо інших судових юрисдикцій.

З огляду на це зазначені норми ГПК України і ЦПК України слід визнати такими, що призначені не для внутрішнього поділу всієї сукупності справ господарської і цивільної юрисдикції на види (групи, класи, категорії), а для зовнішнього відмежування цієї сукупності справ від справ інших судових юрисдикцій, тобто розмежування господарської, цивільної та інших юрисдикцій.

Проте потреби організації судочинства, зокрема спеціалізації суддів (колегій суддів, судових палат) у межах одного суду, узагальнення судової практики, забезпечення єдності судової практики, ведення судової статистичної звітності тощо потребують науково обгрунтованої та практично виваженої класифікації судових справ.

Результати класифікації судових справ (окремі їх види) дістали вже традиційну в законодавстві, судовій практиці та процесуальній науці назву «категорії справ». Отже, в узагальненому вигляді «види справ» і «категорії справ» є синонімами, проте не кожна класифікація судових справ є виділенням саме їх категорій. Тому «види справ» є ширшим поняттям за «категорії справ».

В основу класифікації справ у кожному виді судочинства може бути покладено різні ознаки (критерії) – вид провадження, в порядку якого вирішується справа, дихотомічність поділу права, наявність/відсутність спору, підстава спору, предмет спору, правовий статус сторін тощо.

Класифікація судових справ може бути як простою (однорівневою), так і складною (багаторівневою). Потреби сучасного судочинства обумовлюють те, що будь-яка однорівнева класифікація судових справ не дасть змогу

адекватно досягнути її завдань. А тому більш придатною для практичного застосування є розгорнута багаторівнева класифікація справ кожної судової юрисдикції. При цьому специфіка кожного виду судочинства та справ, що віднесені до відповідної юрисдикції, обумовлюють особливості їх класифікації. Крім того, кожен рівень класифікації по суті є окремим поділом, що визначає можливість застосування різних ознак на різних рівнях такої класифікації.

Будь-який поділ судових справ у межах одного рівня має ґрунтуватися на одному критерії (ознаці). Крім того, такий поділ має здійснюватися з дотриманням інших правил формальної логіки щодо поділу поняття, адже лише за таких умов можна запобігти потраплянню однотипних справ до кількох видів одного рівня класифікації.

В.Г. Перепелюк у своїх роботах доводить, що, незважаючи на різні підходи до поділу судових справ, основний критерій виділення їх видів становить зміст (характер, природа) правовідносин, що є предметом судової діяльності. І цей критерій придатний для розмежування не лише видів судових справ, а й груп судових справ нижчого порядку узагальнення (підвидів судових справ, категорій судових справ) [7, с. 24-25]. Про те, що зміст (характер) матеріальних правовідносин є базовим критерієм під час виділення категорій судових справ, неодноразово зазначалося в літературі [1; 31]. Водночас у літературі обґрунтовувалися два інші критерії: суб'єкт правовідносин [8, с. 146] і зміст вимоги [9]. Ці критерії дають змогу виокремлювати різні за обсягом категорії справ. Зміст (характер, природу) матеріальних правовідносин як критерій виділення груп судових справ традиційно розкривають через такі елементи: предмет правовідносин, суб'єктний склад, об'єкт захисту тощо [10, с. 44]. Зміст матеріальних правовідносин визначає способи захисту прав, належних сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, особливості доказування, диспозитивний і змагальний характер процесу розгляду цивільних справ [11, с. 78].

Варто звернути увагу на те, що класифікацію судових справ за змістом правовідносин детально розроблено лише в межах адміністративного судочинства. Така класифікація втілилась у Класифікаторі категорій адміністративних справ, який успішно застосовують адміністративні суди ще з листопада 2010 року. Наразі є чинною редакція Класифікатора категорій адміністративних справ та Методичних роз'яснень щодо його застосування, що була затверджена рішенням Ради суддів адміністративних судів України від 31 жовтня 2013 року № 114.

Для категорій справ господарської та цивільної юрисдикції такий класифікатор не розроблено.

Побічно категорії справ господарської юрисдикції можуть бути виділені на основі спеціалізації судових палат і суддів Вищого господарського суду України, що затверджена рішенням зборів суддів цього суду від 3 червня 2015 року № 3. Виходячи з цього рішення,

можна виділити такі спори, які лежать в основі кожної окремої категорії господарських справ: спори, що виникають під час укладення, зміни, розірвання, визнання недійсними договорів і виконання господарських зобов'язань та з інших підстав; спори з банківської діяльності та обігу цінних паперів; спори з корпоративних відносин; спори про банкрутство та пов'язані з банкрутством; спори з права власності; спори з інтелектуальної власності; спори із застосування антимонопольного законодавства.

Для потреб ведення статистичної звітності категорії цивільних справ у загальних судах визначаються окремо для кожного виду цивільного судочинства відповідно до форми № 2-Ц статистичної звітності «Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства», затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 5 червня 2006 року № 55 «Про затвердження форм звітності про розгляд апеляційними та місцевими (крім господарських) судами судових справ і матеріалів та Інструкції щодо їх заповнення і подання».

Для потреб статистичної звітності в господарських судах категорії справ визначаються відповідно до форми № 1-МС «Звіт судів першої інстанції про розгляд господарських справ», затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20 червня 2013 року № 88 «Про затвердження форм звітності щодо здійснення місцевими та апеляційними судами господарського судочинства».

Категорії цивільних і господарських справ визначено й у Переліку судових справ і документів, що утворюються в діяльності суду, із зазначенням строків зберігання, затвердженому наказом Державної судової адміністрації України від 11 лютого 2010 року № 22.

Також категорії господарських і цивільних справ (а також адміністративних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення) передбачено в Єдиному державному реєстрі судових рішень (ЄДРСР), в якому категорія справи є одним із реквізитів доступу до інформаційно-пошукової системи цього реєстру. Наразі параметр «Категорія справи» на сайті ЄДРСР (<http://reyestr.court.gov.ua/>) реалізовано у вигляді багаторівневого довідника ієрархічної структури, в якому кожен наступний рівень стає доступним для вибору тільки після виконання вибору із попереднього рівня підпорядкованості.

Викладені вище підходи до визначення категорій цивільних і господарських справ не можна назвати загальноприйнятими, оскільки вони не ґрунтуються на чіткій класифікації господарських і цивільних справ, а є лише каталогами категорій справ відповідної юрисдикції, що слугують тій чи іншій меті: визначенню спеціалізації суддів, забезпеченню ведення статистичної звітності в судах, визначенню строків зберігання матеріалів судових справ, пошуку справ у реєстрі судових рішень тощо.

Отже, існує необхідність розроблення загального класифікатора справ як цивільної,

так і господарської юрисдикції з узгодженням спільної приватноправової природи цивільних і більшості господарських справ. Під час розробки такого класифікатора слід насамперед враховувати види кожного судочинства, що має бути покладено в основу найвищого рівня класифікації справ кожної юрисдикції. У свою чергу судові справи в межах кожного такого виду на наступному нижчому рівні слід поділяти за змістом матеріально-правових відносин, що лежать в їх основі.

Виділення категорій судових справ обумовлює можливість подальшої диференціації судового процесу на спеціальні процедури (особливості розгляду) щодо справ тієї чи іншої категорії, адже особливості матеріального змісту правовідносин обумовлюють специфіку процесуально-правового регулювання розгляду судами справ з таких відносин (особливості процесуальних строків, судових витрат, змісту позову, забезпечення позову, доказів і доказування тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добровольский А.А. Основные проблемы основной формы защиты права / А.А. Добровольский, С.А. Иванова. – М.: МГУ, 1979. – 159 с.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від 12 лютого 2015 року № 198-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 18. – Ст. 481.
3. Комаров В.В. Цивільний процес у глобальному вимірі / В.В. Комаров // Право України. – 2011. – № 10. – С. 22-44.
4. Наказне провадження в цивільному процесі: монографія / за заг. ред. В.І. Бобрика. – К.: НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2011. – 203 с.
5. Чечот Д.М. Неисковые производства / Д.М. Чечот. – М., 1973. – 168 с.
6. Ненашев М.М. Спор о праве и его место в гражданском процессе: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15 / М.М. Ненашев. – Саратов, 2011. – 20 с.
7. Уніфікація і диференціація процедур цивільного, господарського та адміністративного судочинства: монографія / за заг. ред. В.І. Бобрика. – К.: НДІ приват. права і підприємництва ім. академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2014. – 202 с.
8. Лукьянова Е.Г. Теория процессуального права / Е.Г. Лукьянова. – М., 2003. – 240 с.
9. Теньков С. Тлумачення змісту правочину як окрема категорія судових спорів (огляд судової практики) / С. Теньков // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 3. – С. 71-75.
10. Ефимова Ю.В. Специализация гражданско-процессуальной деятельности: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15 / Ю.В. Ефимова. – Саратов, 2005. – 212 с.
11. Боровиков С.А. Влияние норм материального права на нормы арбитражного процессуального права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15 / С.А. Боровиков. – Саратов, 2005. – 224 с.

Бобрик Владимир Иванович
ВНУТРЕННЯЯ ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ ГРАЖДАНСКОГО
И ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОЦЕССА

В статье изложены взгляды на внутреннюю дифференциацию гражданского и хозяйственного судопроизводства. Констатируется отсутствие единого законодательного подхода к определению видов судопроизводства по гражданским и хозяйственным делам и высказан прогноз о постепенном сближении подходов к такой дифференциации в пределах каждого рассматриваемого типа судебного процесса. Рассмотрено понятие «категории дел» и закреплены в законодательстве Украины их каталоги. Обоснована необходимость разработки единого общего классификатора дел как гражданской, так и хозяйственной юрисдикции с согласованием их единой частноправовой природы. Сделано предположение о том, что дальнейшее развитие гражданского и хозяйственного процессов будет связано с закреплением в соответствующем отраслевом процессуальном законодательстве особенностей рассмотрения отдельных категорий соответствующих дел.

Ключевые слова: гражданское судопроизводство, хозяйственное судопроизводство, дифференциация судопроизводства, производство, виды судопроизводства, категория судебного дела.

Vladimir Bobrik

INTERNAL DIFFERENTIATION OF CIVIL AND ECONOMIC PROCESS

In the article the views of internal differentiation civil and commercial proceedings. It is noted absence of a common legislative approach to determining the types of proceedings in civil and commercial matters and expressed forecast of a gradual convergence of approaches such differentiation within each type of the proposed trial. The concept of categories of cases and enshrined in the legislation of Ukraine directories. The necessity of developing a single common classifier affairs, civil and economic jurisdiction of their joint coordination of private nature. It is suggested that further development of civil and economic processes will be associated with consolidation in the relevant sectoral legislation features different categories of relevant cases.

Keywords: civil litigation, commercial litigation, differentiation justice proceedings, types of court proceedings, the category of proceedings.

Ільченко Антон Вікторович,

старший викладач кафедри правових відносин,
ПВНЗ Університет новітніх технологій

УДК 347.922.6

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗОВІВ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ СТРАХОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

У статті проаналізовано інститут позову та наведено класифікацію позовів, які можуть мати місце у справах, що виникають із страхових відносин. Запропоновано відшкодувати збитки, завдані страхувальнику, на підставі заяви про видачу судового наказу. Пропонується внести відповідні доповнення до ст. 96 ЦПК України.

Ключові слова: позов, страхові відносини, суд, страхувальник, судовий наказ.

Грунтовний аналіз сучасної судової практики у справах, які пов'язані зі страховими правовідносинами, і теоретичних доробок вчених доводить складність сприйняття і належної кваліфікації видів та підвидів страхових відносин судами, що зумовлено непослідовністю в їх регламентації та не завжди виправданими правовими наслідками недотримання вимог законодавства, а це нівелює переваги страхування і не відповідає розвитку сфери страхових послуг. Зокрема, в частині 1 ст. 21 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» встановлено однозначну заборону експлуатації транспортного засобу без поліса обов'язкового страху-

вання цивільно-правової відповідальності [1]. Наслідком такої однозначної заборони мав би стати не штраф, а зупинення транспортного засобу та його вилучення за допомогою спеціальної техніки (евакуаторів) з дороги, оскільки небезпека завдання шкоди таким автомобілем залишатиметься навіть після сплати штрафу. Тому буквально сприйняття ч. 4 ст. 21 цього Закону щодо відповідальності особи, встановленої законом, навряд чи спонукатиме до витрачання коштів на страхування цивільно-правової відповідальності.

Парадокс, але, встановлюючи обов'язковість страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, Закон не містить норми, яка б